

Magdalena Derwojedowa
Instytut Języka Polskiego
Uniwersytet Warszawski

„Język jako przedmiot godny badania”,
czyli
program językoznawstwa Jana Niecisława
Baudouina de Courtenay

Jan Niecisław Baudouin de Courtenay coraz częściej w ostatnich latach jest, obok Mikołaja Kruszewskiego, nazywany prekursorem strukturalizmu. Dzieje się tak dlatego, że prace obu badaczy — poprzedzające fundament językoznawstwa, jakim jest *Kurs językoznawstwa ogólnego* Ferdinanda de Saussure'a (1916) o 20 lat — zawierają wizję językoznawstwa, jakie znamy dzisiaj: autonomicznej dziedziny badań, której przedmiotem jest język naturalny. W szerszym tle widać, że obie koncepcje — ujęta w kilku szkicach Baudouina de Courtenay (1904; 1984) i zanotowana przez uczniów de Saussure'a — były naturalną konsekwencją badań, które zapoczątkowało językoznawstwo historyczno-porównawcze, a których teoretyczne założenia sformułował m.in. Wilhelm von Humboldt (2002). Sześćdziesiąt lat po pierwszym przełomie Baudouin de Courtenay czyni śmiały krok w kierunku zastąpienia drobiazgowego przeglądu podobieństw i różnic języków, dialektów i gwar badaniem samego języka.

W wystąpieniu skupię się na dwóch aspektach tego badawczego przełomu: wyodrębnieniu przedmiotu badania, czyli zdefiniowaniu języka, i wyodrębnieniu językoznawstwa z dziedzin, które badania językowe uważały za część swojej domeny. W perspektywie historycznej są to przede wszystkim filozofia i filologia, w perspektywie równoległe rozwijających się nauk przede wszystkim psychologia, w nieco dalszym planie również fizjologia czy neuropsychologia. W perspektywie praktycznej są to badania dialektologiczne i etnograficzne, retoryka, dydaktyka czy glotodydaktyka.

Kończącą część wystąpienia przeznaczę na porównanie psychologicznej koncepcji językoznawstwa, którą prezentuje J.N. Baudouin de Courtenay (1904), z semiologiczną koncepcją F. de Saussure'a (1916).

Bibliografia

- Baudouin de Courtenay, J.N. (1904). *Szkice językoznawcze*. T. I. Warszawa: Druk Piotra Laskauera i S-ki. Z zapomogi Kasy Pomocy im. Józefa Mianowskiego dla osób pracujących na polu naukowym. URL: <https://polona.pl/item/10993830/0/>.
- (1984). *O języku polskim*. [oprac.] J. Basara i M. Szymczak. Warszawa.

- von Humboldt, W. (2002). *O myśli i mowie. Wybór pism z teorii poznania, filozofii dziejów i filozofii języka*. tłum. E.M. Kowalska. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- de Saussure, F. (1991). *Cours de linguistique générale*, édition critique préparée par T. de Mauro, Payot 2005. Przekł. pol. *Kurs językoznawstwa ogólnego*, tłum. K. Kasprzyk, wstęp i przypisy K. Polański. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.